

**ОЦІНКА ГЕНЕТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГАЗОННИХ ТРАВ ТА
ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ ЇХ В ПІВНІЧНОМУ ЛІСОСТЕПУ
УКРАЇНИ**

О.В. ШКУРА, аспірант*

Науковий керівник – доктор сільськогосподарських наук, професор

Д.Б. Рахметов

Розглянуто значення газонних трав як ландшафтноутворюючого і екологічного елементу та необхідність поповнення дефіциту їх насіння в Україні. Представлені результати досліджень з оцінки їх якості в умовах північного Лісостепу України.

Газонні трави, насіння, декоративність, удобрення, строки сівби.

Газонні культурфітоценози складаються з багатьох видів газоноутворюючих трав, які в системі рекреаційних насаджень є не тільки ландшафтоутворюючим елементом, а й мають велике санітарно-гігієнічне та екологічне значення: зменшення запиленості, підвищення відносної вологості повітря, запобігання проявам ерозії та поліпшення агрофізичних властивостей ґрунту.

Нині для створення газонів різного призначення використовують менше 20 видів багаторічних трав. Інтродукційні дослідження сприяють подальшому розширенню видового складу газонних трав, а селекція значно збагачує їх сортовий склад [1, 7, 8].

При інтродукції газонних трав особливе значення має мобілізація та вивчення багатого внутрішньовидового популяційного різноманіття найпоширеніших видів газоноутворюючих трав [2].

Провідну роль у створенні багаторічних стійких газонів різного

призначення грають злакові трави. Однак лише низькорослі (низовинні) багаторічні злакові трави можуть бути використані для облаштування високодекоративних стійких довголітніх газонів з яскраво-зеленим низьким, вишуканим та густим трав'яним покривом [1, 7, 8, 12].

Газонні трави мають відповідати цілому комплексу вимог: мати високу продуктивність пагоноутворення, конкурентну здатність у фітоценозах, рівномірно розподіляти пагони на поверхні ґрунту, відрізнятись високою енергією проростання насіння та здатністю утворювати високе проектне покриття ґрунту, зимостійкістю та посухостійкістю (в окремих умовах), стійкістю проти пошкоджень шкідниками та хворобами, високою декоративністю травостою (низьким ростом, інтенсивним забарвленням пагонів та вирівняністю або однорідністю трав'яного покриву) та доброю насінневою продуктивністю [5].

Недостатня забезпеченість сортовим насінням місцевих видів перешкоджає створенню газонних культур фітоценозів з вітчизняних сортів. Це зумовлено низькою продуктивністю насінників газонних трав та обмеженими площами, на яких вони вирощуються. Тому необхідною умовою для одержання високопродуктивних насінників перспективних газонних трав у Північному Лісостепу України є оптимізація їх видового та сортового складу з використанням місцевих видів і районованих сортів, а також удосконалення комплексу основних технологічних прийомів (строків сівби, способів посіву, норм висіву, удобрення та основних прийомів догляду й використання газонних трав).

Умови та методика досліджень. Експериментальні дослідження проводили в польових умовах. При цьому використовували візуальні, вимірювально-вагові, лабораторно-хімічні та польові методи [3, 4, 6, 9, 10, 11]. У процесі досліджень визначали густоту стояння рослин, динаміку їх росту, проводили також фенологічні спостереження росту газонних трав.

Дослідження проводили у трьох дослідах.

У першому – з оцінки генетичних ресурсів та відбору перспективних видів газонних трав, закладеному на базі Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України було понад 40 колекційних ділянок. Генетичний фонд газонних трав на них представлений такими видами та сортами: тонконіг лучний (*Poa pratensis* L.) сортів Есто, Сирецький 27, Макс 1; тонконіг звичайний (*Poa trivialis* L.); костриця червона (*Festuca rubra* L.) сортів Сирецька 01, Литвинівська, Київлянка, Богданка, Фріда, Аграм, Баржена; костриця лучна (*Festuca pratensis* Huds.); костриця різнолиста (*Festuca heterophylla* Lam.) сорту Ізмурдна; костриця тонколиста (*Festuca tenuifolia* Sidth.); костриця овеча (*Festuca ovina* L.) сорту Торнамент; костриця очеретяна (*Festuca arundinacea* Schreb.) сорту Доменіка; костриця Валлійська (*Festuca valesiaca* Gand.); мітлиця тонка (*Agrostis tenuis* Sibth.) сорту Деснянська 51; мітлиця біла (*Agrostis alba* Sp. ampl.); мітлиця повзуча (*Agrostis stolonifera* L.) сорту Клонова; пажитниця багаторічна (*Lolium perenne* L.) сортів Київський 101, Літо, Вінницький, Південний, Оріон; пажитниця багатоквіткова (*Lolium multiflorum* Lam.). На основі цього досліді було проведено оцінку якості дванадцятирічного травостою перспективних видів і сортів газонних трав за 6-бальною шкалою (табл.), яка характеризує їх декоративність та вказує на придатність цих газонних трав для подальшого їх використання у зеленому будівництві.

Другий і третій досліді проводились на Агрономічній дослідній станції Національного аграрного університету.

У другому – з вивчення біоекологічних особливостей, продуктивного потенціалу і декоративності газонних трав – досліджували тонконіг лучний (*Poa pratensis* L.) сорту Макс 1, кострицю червону (*Festuca rubra* L.) сорту Богданка, кострицю очеретяну (*Festuca arundinacea* Schreb.) сорту Доменіка, пажитницю багаторічну (*Lolium perenne* L.) сорту Оріон.

У третьому – з вивчення впливу елементів технології вирощування на особливості росту, розвитку, декоративності та продуктивні показники костриці червоної (*Festuca rubra* L.) сорту Богданка, дослідження спрямовані на вибір оптимальних умов вирощування та елементів технології: строків сівби

(весняний, літній та осінній), способів посіву (звичайний рядковий – 15 см та широкорядний – 45 см), норм висіву (10, 13 і 16 кг) та удобрення ($N_{45}P_{30}K_{30}$ і $N_{60}P_{45}K_{45}$).

Результати досліджень та їх обговорення. Протягом 2005 р. на території Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України, за 6-бальною шкалою оцінювали якості основних видів газонних трав, які вирощуються дванадцять років на одному місці (табл.).

При цьому вони зберігають декоративність (щільність) по-різному. Це підтверджується показниками якості травостоїв: вища якість (6 балів) спостерігається у костриці червоної сортів Сирецька 01, Янка, Агата та у костриці овечої сорту Забава; відмінна якість (5 балів) – на травостоях костриці червоної сорту Фріда, костриці різнолистої сорту Ізумрудна та костриці тонколистої; поганою якістю (2 бали) відзначилися тонконіг лучний сортів Есто, Сирецький 27, костриця овеча сорту Торнамент, мітлиця повзуча сорту Клонова та пажитниця пасовищна сортів Вінницький і Південний; найгіршими непридатної якості (1 бал) були тонконіг звичайний та пажитниця пасовищна сортів Літо і Київський 101.

ВИСНОВКИ

Найкращими видами газонних трав для створення багаторічних травостоїв в умовах досліджу є: костриці червона, різнолиста та тонколиста; найгіршими – тонконіг звичайний, мітлиця повзуча і тонка та пажитниця пасовищна. Тонконіг лучний у цьому випадку вирощувався в несприятливих погодних умовах, а саме при недостатній вологості як ґрунту, так і повітря.

Таким чином, результати досліджень свідчать про існування в Україні великого генетичного потенціалу інтродукованої та місцевої флори газонних трав, які добре адаптовані до кліматичних умов регіону, вирізняються високими продуктивними показниками та декоративністю.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Адоян А.Р. Берестенникова В.И., Гичкина Т.Г. и др. Газоны. Основы семеноводства и районирования. – М.: Наука, 1984. – 244 с.
2. Вавілов Н.И. Избранные произведения. – Л.: Наука, 1967. – Т. 1. – 424 с.
3. Вагнер Ф. Техника полевых опытов. – М.: Колос, 1965. – 183 с.
4. Вільямс В.Р. Ґрунтознавство. Землеробство з основами ґрунтознавства. – К.: Державне видавництво сільськогосподарської літератури Української РСР, 1953. – 600 с.
5. Газоны. Научные основы интродукции и использования газонных и почвопокровных растений / Отв. ред. Цицин Н.В. – М.: Наука, 1977. – 252 с.
6. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта (с основами статистической обработки результатов исследований). – М.: Колос, 1979. – 416 с.
7. Лаптев А.А. Газоны. Пособие по устройству и содержанию. – К.: Урожай, 1970. – 130 с.
8. Лаптев А.А., Котик Е.А., Коваленко Н.К. Интродукция и семеноводство газонных трав на Украине. – К.: Наук. думка, 1978. – 178 с.
9. Малиновский К.А., Работнов Т.А. Изучение луговых биогеоценозов // Программа и методика биогеоценологических исследований. – М., 1966. – С. 318–331.
10. Методические указания по проведению полевых опытов с кормовыми культурами. – М.: Изд.-во Всесоюзного НИИ кормов, 1983. – 198 с.
11. Методические указания по селекции многолетних трав. – М.: Изд.-во Всесоюзного НИИ кормов, 1985. – 188 с.
12. Хессайон Д.Г. Все о газоне. – М. : Кладезь-Букс, 2004. – 128 с.

Оцінка якості дванадцятирічних травостоїв за 6-бальною шкалою, які складаються з основних видів газонних трав, поширених у північному Лісостепу України (НБС ім. М.М. Гришка НАН України)

Газонні трави та їх сорти	Оцінка якості газонних травостоїв, бал
Костриця червона (<i>Festuca rubra</i> L.), сорт Фріда	5 (відмінна)
Костриця червона (<i>Festuca rubra</i> L.), сорт Київлянка	4 (добра)
Костриця червона (<i>Festuca rubra</i> L.), сорт Сирецька 01	6 (вища)
Костриця червона (<i>Festuca rubra</i> L.), сорт Янка	6 (вища)
Костриця червона (<i>Festuca rubra</i> L.), сорт Литвинівська	3 (задовільна)
Костриця червона (<i>Festuca rubra</i> L.), сорт Агата	6 (вища)
Костриця різнолиста (<i>Festuca heterophylla</i> Lam.), сорт Ізмурудна	5 (відмінна)
Костриця овеча (<i>Festuca ovina</i> L.), сорт Забава	6 (вища)
Костриця овеча (<i>Festuca ovina</i> L.), сорт Торнамент	2 (погана)
Костриця валійська (<i>Festuca valesiaca</i> Gand.)	3 (задовільна)
Костриця тонколиста (<i>Festuca tenuifolia</i> Sidth.)	5 (відмінна)
Тонконіг лучний (<i>Poa pratensis</i> L.), сорт Єсто	2 (погана)
Тонконіг лучний (<i>Poa pratensis</i> L.), сорт Сирецький 27	2 (погана)
Тонконіг звичайний (<i>Poa trivialis</i> L.)	1 (непридатний)
Мітлиця повзуча (<i>Agrostis stolonifera</i> L.), сорт Клонова	2 (погана)
Мітлиця тонка (<i>Agrostis tenuis</i> Sibth.), сорт Деснянська 51	3 (задовільна)
Пажитниця пасовищна (<i>Lolium perenne</i> L.), сорт Літо	1 (непридатний)
Пажитниця пасовищна (<i>Lolium perenne</i> L.), сорт Вінницький	2 (погана)
Пажитниця пасовищна (<i>Lolium perenne</i> L.) сорт Південний	2 (погана)
Пажитниця пасовищна (<i>Lolium perenne</i> L.), сорт Київський	1 (непридатний)

Оценка генетического потенциала газонных трав и особенности выращивания их в Северной Лесостепи Украины

А.В.Шкура

Рассмотрено значение газонных трав как ландшафтноформирующего и экологического элемента, а также необходимость пополнения их семенной базы на Украине. Представлены результаты исследований оценки качества газоннообразующих трав в условиях северной Лесостепи Украины.

Газонные травы, семена, декоративность, удобрение, сроки посева.

The estimation of genetic potential of lawn grasses and their growing peculiarities in the conditions of north forest steppe of Ukraine

A.V. Shkura

The importance of lawn grasses as a land forming and ecology element and the necessity of the seeds deficit supplement of lawnforming grasses in Ukraine have been considered. The results of researches of the estimation of quality of lawnforming grasses in the conditions of North Forest Steppe of Ukraine have been done.

Lawn grasses, seeds, ornamentality, fertilizer, terms of sowing.